

עיונים על העמוד מאת
הרה"ג ר' אהרן יואל סורשער שליט"א

דף מ"ז ע"ב

בענין אם חפצי נכרי קונין שביתה במקומן או במקום בעליהן הגוי

אמר רב יהודה אמר שמואל חפצי נכרי אין קונים שביתה וכו' עיין כל הסוגיא עד גזירה בעלים דנכרי אטו בעלים דישראל, והגמ' פסק כר' יוחנן דקונים שביתה אף לרבנן גזרה אטו בעלים ישראל. וכתב הגאון יעקב די ש נפק"מ לדינא אם הטעם שחפצי נכרי קונים שביתה הוא משום ריב"נ או אם הוא משום גזרה אטו בעלים ישראל, דאם הוא משום ר' יוחנן בן נורי אז הם קונים שביתה במקומם ממש כמו חפצי הפקר, אבל אם הוא משום גזרה אטו בעלים ישראל אז הם קונים השביתה של מקום הגוי כמו אם היה ישראל. והקרן אורה הסתפק בזה, והתוספות שבת סי' ת"א ג"כ היה נראה לו בסברא כן אלא שהעיר דלשון הרמב"ם והסמ"ג והטור והשו"ע כתב דחפצי נכרים קונים שביתה במקומם ומשמע דהשביתה הוא מקומם ממש ולא מקום של הגוי בעליהן ודלא כהגאון יעקב (אבל הביאור הלכה ת"א כתב דאין זה מוכרח דיכול לומר דאורחא דמילתא נקטו דסתמא החפצים נמצאים אצל בעליהם), והתוס' שבת סי' ת"א כתב דמהגהות אשר"י בשם האו"י משמע דחולק על הרמב"ם והטור וסבר דתלוי במקום הגוי שכתב דקונים שביתה אצל הגוי [וכן הוא בפסקי הרי"ז הנדמ"ח] והביאו הפמ"ג, והבית מאיר דחה דיוק זו דיכול לומר דמ"ש אצל הגוי הוא דסתמא דמילתא הפירות הן אצל הגוי. והבית מאיר מהריטב"א דכתב להדיא דהן כחפצי הפקר וקונים שביתה במקומן ומהריטב"א מבואר חידוש יותר דגבי חפצי גוי לא אמרינן כל העיר כד' אמות דזהו רק לענין אדם אבל לא לענין כלים כך ביאר הבית מאיר דברי הריטב"א, אבל לפי דברי הגאון יעקב והתוס' שבת אין ראי' מהריטב"א, דהריטב"א שם קאי לריב"ג דהטעם הוא משום נכסי הפקר קונים שביתה ולכן פשוט דאין זה תלוי במקום הגוי, אבל לדידן דס"ל אין נכסי הפקר קונין שביתה והטעם הוא משום גזרה אולי לגמרי משווהו כמו שהוא היה ישראל. ובתוס' סוף ד"ה והכלים משמע דאף לריב"ג בחפצי גוי מונים האלפים ממקום הגוי וזה צ"ע כנ"ל. ועיין בביאור הלכה ת"א שהביא כל הנ"ל.

בענין חפצים שאינם בתחום בעליהן בין השמשות

והכלים והאוצרות ששבתו בתוך התחום יש הן אלפים לכל רוח. ופי' רש"י ואפילו הן של הפקר, והק' התוס' ד"ה והראשונים דמשמע דכ"ש אם יש להם בעלים, והא אם יש להם בעלים הרי הן כרגלי בעלים. וכתב התוס' ז"ל ואפי' אם נעמידם כגון שהבעלים בעיר אחרת דהשתא לא הוי כרגלי בעלים ומ"מ בני שביתה הן יותר מן הפקר ויש להם אלפים לכל רוח, מ"מ אין נראה להעמיד כלל ביש להם בעלים דביש להם בעלים מה לי תוך התחום מה לי חוץ לתחום עכ"ל, דהיינו דהתוס' רוצה לתרץ דברי רש"י דמיירי שיש להם בעלים אבל בעליהם אינם בתוך תחומם ולכן א"א להם להיות כתחום בעליהם ולכן קונה שביתה לעצמה, ומ"ש רש"י אפי' של הפקר דכיון דעכ"פ יש להם בעלים אף דאינו קונה שביתה בעליהם דהוי חוץ לתחום הבעלים מ"מ יותר קל שיקנה שביתה לעצמן מנכסי הפקר. והרשב"א והריטב"א באמת העמידו רש"י כן, ומה שהקשו התוס' דא"כ למה אמר שהם תוך התחום אפי' אם הם חוץ לתחום יש להם אלפים לכל רוח כתבו הראשונים דאם הם תוך תחום העיר אז דעת הבעלים הוא שיקנה שביתה עם העיר אבל אם הם חוץ לתחום העיר אז אינם קונים שביתה כלל ואסור ליטלם חוץ מד' אמות.

והרשב"א הביא דעת הראב"ד שכתב דכל שאין הם בתחום הבעלים אינם קונים שביתה כלל ובכל ענין אסור להזיזם ממקומן, והביא ראי' לזה ממשנה מס' ביצה דף ל"ט ע"ב דמי שפירותיו בעיר אחרת לא יביאו לו פירותיו אא"כ הוא עירב לצד הפירות, ובאמת הרע"א הק' ממשנה זו על תוס' דהאיך קאמר דאם אינם בתחום הבעלים קונים שביתה לעצמם הא בגמ' שם מבואר די ש להם שביתה הבעלים והוי חוץ לתחום ולא יזיזם ממקומם והניח בה' יאיר עיני. ויש לתרץ דהמאירי כאן כתב דגדולי הרבנים פי' התם דהדין הוא שיש להם תחום העיר כיון שהם חוץ לתחום הבעלים אבל לפנינו רש"י כתב בביצה שפירותיו כמוהו ולכן אסור להזיזם ממקומן וכן הוא ברמב"ם וטור ושו"ע סוף שצ"ז ועכ"פ יהיה סתירה ברש"י וכן הק' הרש"ש. והאבן העוזר תי' דרק לר' יוחנן בן נורי יהיה להם תחום של עצמן אבל לרבנן שאין נכסי הפקר קונים שביתה אז יהיה הדין שהם כהבעלים ואסור להזיזם ממקומם. ולי נראה דמלשון הריטב"א והרשב"א משמע דהטעם דקונים כהעיר הוא משום דדעת הבעלים הוא שיהיה להם שביתה של העיר, ובביצה היה דעתו שיוליך לו הפירות שטעה בזה וא"כ אין להפירות שביתה כלל.

עיונים על העמוד מאת
הרה"ג ר' אהרן יואל סורשר שליט"א

בענין נכסי הפקר שהם בתוך תחום העיר

בא"ד ומיהו נראה דאלפים אמה לאו ממקומן קאמר אלא מן העיר וכו'. ועיין היטב תוס' כאן ובד"ה חרם, ומסקנת התוס' הוא דלריב"נ כל חפץ הפקר שהוא בתחום העיר יש לו תחום של העיר אף אם אין כאן סברא של דעת בני העיר עלייה וכו"כ הרמב"ן לעיל דף מ"ג ע"א על הסוגיא דיש תחומין למעלה מ' דכלים ואוצרות ששבתו בתוך התחום יש להם אלפים לכל רוח כלומר מן העיר, שכל מה שבתוך תחום העיר בטר קרתא גריר, ולרבנן אם אין דעת העיר עליהן אין קונים שביתה כלל והוון כרגלי הזוכה ואם דעת העיר עליהן הוי כבני העיר. אבל דעת הריטב"א הוא כס"ד דתוס' דאוצרות וכלים לריב"נ יש להם אלפים ממקומן, והא דקאמר כאן תוך התחום הוא לרבותא דאף דשבת תוך תחום העיר אינם כאנשי העיר אלא שיש להם תחום לעצמן ומותרים אלפים לכל רוח ממקום שבייתם, ולקמן גבי חרם שביין ב' תחומי שבת פי' הריטב"א ב' פירשים ונאריך שם בעז"ה. וכל זה לריב"נ אבל לדידן דקיי"ל לרבנן אין שום נפק"מ בזה דכל שאין דעתן של בני עיר עליהן אין להם תחום כלל וכל א' יכול להוליכם כתחומו.

בענין הלכה כדברי המיקל בעירוב

והא שמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן. והק' הראשונים כאן (והרשב"א והריטב"א והחי' הר"ן ועוד) מאי קשיא להו הא אמרינן לעיל הלכה כדברי המיקל בעירוב ושמואל מיקל. ויש לזה ג' תי', הרמב"ן לעיל דף מ"ו ע"א כתב דהגאונים והרי"ף סוברים דלא פסקינן הלכה כדברי המיקל בעירוב, דר' יוחנן שם אמר רק באבלות ולא קאמר בעירובין, ורב ושמואל בכמה מקומות פסקו להחמיר בעירובין, וכיון שכן רוב אמוראי לא ס"ל כר' יהושע בן לוי, והרשב"א כאן הביא מחלוקת ראשונים אם פסקינן כריב"ל או כר' יוחנן, אבל הרמב"ן כתב דאף אם פסקינן כריב"ל נגד ר' יוחנן הכא אף רב ושמואל הם כר' יוחנן. והרמב"ן שהק' על זה דא"כ למה פסקו הכל כריב"נ דישן יש לו אלפים היו לנו לפסוק כרבים, וכנראה דעכ"פ במה שאמר ריב"ל הלכה כר' יוחנן בן נורי לא מצינו חולק. והראשונים הביאו הראב"ד סבר דרק במח' תנאים אמרינן הלכה כדברי המיקל בעירוב ולא במח' אמוראים וכתב דא"א לריב"ל לפסוק בפלוגתת אמוראים שלא נחלקו עדיין והובא דבריו ברשב"א וריטב"א וחי' הר"ן, אבל הרשב"א כתב דכמה פוסקים סבר כאן אף במחלוקת אמוראי, וכנראה דהכלל הוא בכל פלוגתות אף באותם שלא היו עדיין בימי ריב"ל. והרשב"א תי' דלא אמרינן הלכה כדברי המיקל בעירוב אלא בסתם או ביחיד במקום רבים אבל אם יש לנו כלל כמו שמואל ור' יוחנן הלכה כר"י אז זה דוחה הלכה כדברי המיקל בעירוב, ותי' זו הביא גם הרא"ש לעיל פ"ב ס"ד דהביא פסק המהר"ם דפסקינן כר' זירא משום דהלכה כדברי המיקל בעירוב וכתב דמזה הגמ' אין קושיא דיש כלל של שמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן.

דף מ"ח ע"א

להלכה בחרם בין תחומי שבת אליבא דרבנן

אילימא משום דתני ליה כריב"נ לחומרא וכו'. ומבואר דלרבנן אין להמים תחום העיר, והתוס' ד"ה חרם הק' דלעיל דף מ"ה ע"ב מבואר דגשמים הסמוכים לעיר אף לרבנן יש להם תחום העיר משום דדעת בני העיר עליהם, ותי' דכיון דהמים נמשך מתוך התחום לחוץ לתחום לא מהני דעתו דבטלה דעתם, ובד"ה והכלים כתב בתי' א' דשמא אף אם אינם נמשכים חוץ לתחום כל שהם בסוף התחום לא אמרינן דעתם עלייהו רק כשהוא סמוך להעיר ממש, וגם הריטב"א כתב ב' תירוצים אלו. אבל הרי"ף והרא"ש אף שהם פסקו כרבנן דחפצי הפקר אינם קונים שביתה מ"מ פסקו דצריך מחיצה בין ב' תחומי שבת וכן פסקו הטור והשו"ע סי' ת"ב, וכתב המ"א דס"ל דאף במים בסוף התחום שנמשך לחוץ נמי אמרינן דעתו של בני העיר עליהו. אבל הק' דא"כ למה אמר הגמ' שהוא תני לה כריב"נ לחומרא הא אף לרבנן הוא כן, ותי' דזהו דעת הס"ד אבל למסקנא שאין זה הטעם שחייך עלניו יכולים לומר שאזיל אף לרבנן, והגר"א כתב דלא היה בגרסת הרי"ף והרא"ש אילימא משום דתני וכו', וכתב שכן מוכח ברבינו יהונתן, אבל ההגהות אשרי פסק דא"צ מחיצה כלל לדידן כגירסתינו וכן מוכח בתוס', והביאור הלכה הוסיף שכן הוא מוכח גם בהריטב"א והרשב"א, וגם הרמב"ם השמיט הלכה זו ומשמע דגם הוא סבר דלדידן לא בעינן שום מחיצה ולכן סיים בצ"ע לדינא. וכל זה לרבנן אבל לריב"נ נחלקו התוס' והריטב"א, דדעת התוס' כל שהוא בתוך תחום העיר נגרר בטר העיר ויש לה תחום העיר, אבל הריטב"א ביאר דלשון הברייתא אוצרות והכלים ששבתו בתוך התחום יש להם אלפים לכל רוח הוא מהכלי עצמו, ולגבי חרם בין ב' עירות כתב דכיון שראויין לכל בני העיר בכה"ג מודה דאזלינן בטר העיר לר' יוחנן בן נורי, אבל לרבנן בעינן שיהא דעתו עלייהו, וכתב עוד מהלך בשם הר"י דבאמת יש לה אלפים ממקומן, והא דמהני מחיצה אף דא"א להוליכם בכל העיר מ"מ יכול להוליכן בתחומם, או דהמים נמשך לאורך העיר וכל העיר הוא בתוך תחום המים שהם כנגד העיר, וצריך מחיצה שלא יתערבו עמהם המים שהם שלא כנגד העיר דזה יהיה חוץ לתחום העיר.

קל הוא שהקילו חכמים במים

אלא משום דקל הוא שהקילו חכמים במים. וכתב הראב"ד דטעם קולא זו הוא משום דהמים הם למעלה מי' ולא אמרינן מים ע"ג מים היינו הנחתן אלא לענין הוצאה ולא לענין תחומין, ודלא כהתוס' והראשונים לעיל דף מ"ה ע"ב על מ"ש הגמ' ליקני שביתה בהאוקיינוס דלא אמרינן שהוא למעלה מי' דמים ע"ג מים היינו הנחתן. והק' עליו הריטב"א והרשב"א דא"כ תפשוט מזה דאין תחומין למעלה מי' והו"ל להגמ' לאתויי זה לעיל. ולכן פי' דבמים כיון שא"א להם בענין אחר הקילו בלא טעם, דהם אמרו והם אמרו. והרמב"ן לעיל דף מ"ג כתב בשם הראב"ד להיפך דמוכח מגמ' כאן דיש תחומים למעלה מי' דאל"כ מהו השאלה כאן הא הוי למעלה מי', והרמב"ן תמה עליו דא"כ הו"ל להגמ' להביא זה לראי' לעיל, ומוכח דאין זה למעלה מי' וכמו באוקיינוס דמים ע"ג מים הוי הנחתן וכנ"ל.

במחלוקת ראשונים אם אדם מהלך קונה שביתה

אלא משום דתניא נהרות המושכין ומעיינות הנובעין הרי הן כרגלי כל אדם וכו'. והטעם הוא דא"א לקנות שביתה כל שהוא נייד וכן איתא לעיל דף מ"ו ע"א. ונחלקו הראשונים אם גם גבי אדם אמרינן כן, דהריטב"א לעיל דף מ"ו ע"א ד"ה וה דקתני שהם כרגלי כל אדם והרשב"א לעיל דף מ"ה ע"ב ד"ה ושל עולי בבל הביאו הראב"ד דסבר דאף גבי אדם כל שהוא מהלך ביה"ש אינו קונה שום שביתה אז (ולא חלקו עליו), ובעבודת הקדש שער ה' סי' כ"א הביא הרשב"א יש מן הגדולים שסוברים שאף באדם אמרינן דבמהלך לא קנה שביתה והוא חולק עליו וסובר שלא מדמינן אדם לכלים ובאדם אף בהמלך קונה שביתה. ולעיל גבי ספינה משמע בגמ' דבספינה אם יש תחומין למעלה מי' או אם היא מהלכת ברקק למטה מי' אז קונים שביתה אף שמהלך, ולכאו' לדעת הראב"ד קשה, והרשב"א הק' כן לעיל דף מ"ג ע"א ד"ה ואתינא למיפשטא ותי' דהספינה של ר"ג עמדה בין השמשות, ומשמע שם להדיא דס"ל כהראב"ד דכל שהמהלך בין השמשות לא קני שביתה, וכן הרמב"ן בסוף דף מ"ג ע"א כתב דבספינה כיון שהולך אין כאן קניית שביתה (ולא העיר מהגמ' כלום). אבל הביאור הלכה סי' ת"ד ד"ה ממקום שפגע כתב דמסתימת הפוסקים נראה דאף בספינה מהלכת קונה שביתה, וכתב דבספינה לא מיקרי הולך דספינה מינח נייחא ומים הוא דממטי לה והניח בצ"ע, ואולי כוונתו דכל שהאדם עצמו אינו הולך אלא יושב או עומד בספינה אין זה מהלך, וא"כ ה"ה על הקרון או על ה"קאר" או ה"בוס" כן. וק"ק דמשמע דלא הסתפק לו דאף באדם יש דין שמהלך אינו קונה שביתה רק בספינה משום דמינח נייחא, ולא הזכיר שבעבודת הקדש פסק דאף באדם המהלך קונה שביתה דלא גמרינן מכלים.

והח' הר"ן שם דף מ"ג כתב עוד תי' דאף אם אמרינן דלא קנה שביתה כשהוא מהלך מ"מ הוי כישן דא"א לקנות אח"כ אם הוי תוך י' או שיש תחומין למעלה מי' דהוא בר הקנאת שביתה רק בפועל אינו קונה משום שמהלך ולכן לא יהיה לו אלא ד"א, משא"כ אם אין תחומין למעלה מי' אז כיון שאינן בר הקנאת שביתה כלל כשירד למטה מי' יקנה השביתה אז. והרמב"ן שם סוף דף מ"ג הביא גם דעת הראב"ד דכל שהאדם מהלך אינו קונה שביתה ואין לו

עיונים על העמוד מאת
הרה"ג ר' אהרן יואל סורשער שליט"א

אלא ד' אמות וכמ"ש החי' הר"ן. והרמב"ן שם כתב וזה אינו נכון ונראה בכוונתו דדעתו דאם אדם אינו קונה שביתה משום שמהלך א"כ הוי כמו למעלה מי' דקונה שביתה אח"כ, וכן מוכח דעת החי' הרשב"א שהק' מספינה דמהלך. וסברת מחלקותם נראה דהנה מצינו בלמעלה מי' דאינו קונה שביתה ביה"ש כיון שהוא למעלה מי' וכשבא למטה מי' יש לו אלפים לכל רוח וכמבואר בסוגיא שם דף מ"ג ע"א ובש"ע סי' ת"ד, ובישן לרבנן דלא קנה שביתה ביה"ש הדין הוא דאין לו אלא ד"א וכדאיתא במשנה דף מ"ה ע"א, וצ"ב החילוק למה בלמעלה מי' יכול לקנות שביתה אח"כ ויש לו אלפים לכל רוח ובישן אין לו אלא ד"א. וביאר הריטב"א דף מ"ה ע"א ד"ה וחכמים אומרים והחי' הרשב"א דף מ"ה ע"ב ד"ה ביום טוב דהחילוק הוא דלמעלה מי' הוא מופקע מתחומים בכללו ולכן בבין השמשות אינו קונה לא אלפים ולא ד"א, וכשבא לכלל תחומים אז הוי כמו בין השמשות וקונה אלפים לכל רוח, משא"כ בישן דהוא בכלל פרשת התחומים אלא משום מה אינו קונה אלפים אז בבין השמשות חל הדין של ד"א, וכיון שיש לו הדין של ד"א שוב א"א לו לקנות אלפים. ובמהלך בין השמשות דלא קנה שביתה דעת הרמב"ן והרשב"א דהוא כמו למעלה מי' וכשבא להנמל ועמד יש לו אלפים לכל רוח דכל שהוא מהלך הוא מופקע מפרשת תחומים בכללו, ודעת הראב"ד והחי' הר"ן דנחשב שהוא בפרשת תחומים אלא שבפועל אינו קונה תחום כיון שמהלך וא"כ אין לו אלא ד' אמות.

במחלוקת הראשונים לגבי שיעור אמה

שבו איש תחתיו וכמה תחתיו וכמה תחתיו גופו ג' אמות וכו' וכן איתא בכמה מקומות בש"ס, ובתוס' ד"ה גופו ג' אמות וכן במס' יומא דף ל"א ד"ה אמה על אמה כתב דכוונת הגמ' הוא עד כתפיו ועיין תוס' שהביא כמה ראיות לזה, וכן כתב שם במסכת שבת דף צ"ב ע"ב ד"ה אשתכח ובמסכת ב"ב דף ק' ע"ב ד"ה והכוין ועוד מקומות, וכן משמע דעת רש"י בשבת שם ד"ה אשתכח, וכן משמע דעת הר"ח שם, וכן הוא ברבינו יהונתן כאן ובאור זרוע הל' שבת סי' קנ"ב ובתרומת הדשן סי' צ"ב. אבל הריטב"א ביומא כתב בשם הגאונים שהג' אמות הוא עם ראשו, וכ"כ הרשב"ם בב"ב דף ק' ע"ב והרמב"ן והרשב"א והריטב"א שם, וכן פסק התשב"ץ ח"ג סי' ל"ג.

והנה ידוע שנחלקו האחרונים בשיעור אמה, דלהחזון איש הוא בערך ב' "פיט" מעט פחות ולהגרא"ח נאה הוא בערך "פוט" וב' שלישים מעט יותר, וכתב המנחת ברוך סי' ע"ה דהראשונים הנ"ל נחלקו בשיעור אמה, דלדעת תוס' ודעימיה ג' אמות הוא עד הראש וא"כ ג' אמות הוי כמו בערך חמשה "פיט" ומעט יותר, ונמצא שכל אמה הוא בערך "פוט" ושני שלישים ומעט יותר, אבל להראשונים דג' אמות הוא כולל הראש א"כ יוצא שג' אמות הוא מעט פחות משש "פיט", ונמצא דכל אמה הוא מעט פחות משני "פיט". [הוא כתב כל זה במדות הנהוגות אצלו דהיינו הארשין והווערשטאק, ואני תרגמתי אותו למדות הנהוגות אצלנו אבל לא דקדקתי לכתוב בדיוק אלא בערך], והדברים נראים נכונים מאוד, אלא שהחז"ל (סי' ל"ט ס"ק ט"ו) כתב דיכול לומר דאדם בינוני בזמן הגמ' היה יותר ארוך מאדם בינוני עכשיו.

ואם נאמר שפליגי יש להבין סברת המחלוקת, ונראה הנה המציאות הוא, שאם תמדוד אגודל בינוני במקום הרחב הוא מעט פחות מ"אינטש" ונמצא האמה שהוא כ"ד אגודלים מעט פחות משני "פיט" אבל אם נמדוד במקום הקצר הוא מעט יותר מג' רביעי "אינטש" ונמצא האמה קרוב לעשרים "אינטש", ואולי בזה נחלקו הראשונים הנ"ל דהיינו התוס' ודעימיה דסברי דהג' אמות הוא עד כתפיו ונמצא דכל אמה הוא כמו "פוט" וב' שלישים הוא מדד האגודל במקום קצר, והראשונים דסברי דג' אמות כולל הראש ונמצא דהאמה הוא כמו ב' "פיט" הם מדדו האגודל במקום הרחב שהוא כמו "אינטש" והחשבון מכוון. והנה המרדכי במנחות סי' תתקמ"ז פסק דמודדים ברוחב האצבע וכן פסק בשו"ת מהר"ם רוטנבורג סי' רל"ט אבל הש"מ בזבחים דף סג. אות ל"ב (והוא מדברי איזה בעל תוס') סבר דמודדים במקום הקצר, והוא המח' בבדק הבית או"ח סי' י"א ובמג"א שם ס"ק ה'. ועיין ט"ז פמ"ג שם שהכריע למדוד במקום הרחב וגם החי"א פסק כן וכן בביאור הלכה שם ד"ה גודלין, אבל עיין מאמר מרדכי דחשש להשיטות של מקום הקצר, וכן ביד אפרים שם סי"ד, וכן בכף החיים שם בשם השלמי צבור.

וגם המציאות הוא דאם תמדוד האמה הבינוני מהמרפק שקורין "עלבו" עד סוף האצבע הגדולה תמצא כמו "פוט" ושני שלישים או מעט פחות, והנה הקה"ל על הסוגיא כאן סי' י"ח ביאר שזהו אמה בת ה' טפחים, ואמה בת ו' טפחים פי' אמה (שהוא מהמרפק עד סוף האצבע הגדולה) ועוד צריך להוסיף טפח עיי"ש שביאר בזה הפסוקים ביחזקאל פרק מ"ג המובאים במנחות ולעיל דף ד' ואלו מדות המזבח באמות אמה וטפח ופי' רש"י הכוונה אמה בת ה' טפחים שכל אמה הרגיל הוא אמה וטפח מאותן אמות, ועיין עוד שיעורים של תורה פרק ו', אבל הרש"ש כתובות דף ה': כתב דאמה בת ה' טפחים הוא מהמרפק עד האצבעות ולא האצבעות בכלל ואמה של ו' טפחים הוא עד סוף האצבע הגדולה. ויכול לומר דנחלקו הראשונים בזה, דלתוס' דג' אמות הם מלבד הראש האמה בת ו' טפחים הוא מהמרפק עד האצבע הגדולה הוא כמו "פוט" וב' שלישים וכדעת הרש"ש ולהראשונים דג' אמות הם עם הראש א"כ האמה מהמרפק עד סוף האצבע הגדולה היא אמה בת ה' טפחים והאמה בת ו' טפחים היא בהוספת עוד טפח והוי כמו ב' "פיט" וכדעת הקה"ל הנ"ל, וכן מפורש במאירי בשבת דף צ"ב שכתב דהאמה הנזכרת בגמ' שם אצל הלויים שמבואר דג' אמות הוא עד הראש הוא אמה בת ה' טפחים.